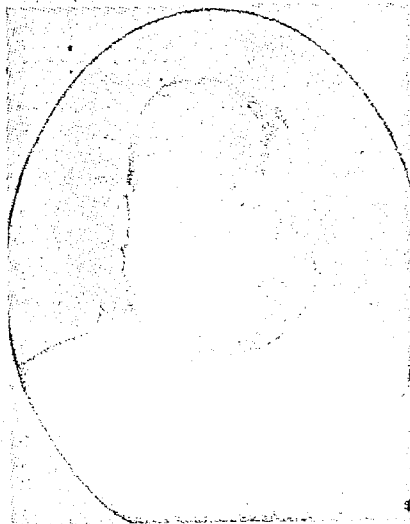

Presten og forfatteren Jon Lauritz Qvisling

1844–1944

J. L. Qvisling.

Det er i. host 100 år siden den kjente og høyt ansette prest og kulturhistoriske forfatter, prost Jon Lauritz Qvisling ble født. Prost Qvisling, ministerpresident Vidkun Qvislings far, var som kjent sokneprest i Gjerpen i mange år, og har bl. a. skrevet det interessante verk «Gjerpens Prestegjælds og Presters Historie», som utkom i Skien 1904. I dette verk har prosten levert biografier av samtlige sokneprester i Gjerpen både under katolisismen og etter reformasjonen. Han var selv den 18. sokneprest i Gjerpen etter reformasjonen og verket slutter med hans egen biografi, som innledes med en redegjørelse om hans forfedre. Det heter bl. a.:

«Jon Lauritz Qvisling var født på gården Lunden i Fyresdal 16. september 1844. Hans far var Lars Abraham Qvisling, lensmann i Fyresdal, eller som det den gang kaltes Merland. Hans mor, Gro Spokkell, var datter av en gårdbruker i Fyresdal, men som ung enke gift med Lars

Abraham Qvisling. J. L. Qvisling nedstammer ellers fra tre forskjellige presteslekter i Øvre Telemark, som i tidens løp er blitt forbundne innbyrdes ved giftermål. Det er ikke usannsynlig, men dog heller ikke fullt påvist, at han nedstammer fra den første lutherske sokneprest i Fyresdal Hans Jacobsen, som i 1546 ble forflyttet til Kviteseid. Derimot er det vist, at han nedstammer fra Hans Amundsen, som i 1611 ble sokneprest i Fyresdal. J. L. Qvisling nedstammer fra sokneprest Hans Amundsen i 8. ledd og i 7. ledd fra magister Thomas Olsen Bloch, som ble sokneprest i Fyresdal 1672. På mannssiden nedstammer Qvisling ellers fra slottsprest i Akershus, magister Lauritz Jøbsen Qvisling, Deres sønn, Lauritz Qvisling, som først var kapellan i Fyresdal og senere sokneprest i Tinn, er J. L. Qvislings tiptippoldefar etter hvem han også er oppkalt.»

J. L. Qvisling gikk på den nokså primitive folkeskole i sin fødebygd, men fikk undervisning av sin far i videregående fag og språk. I 1857 bli han elev av Skiens latinskeole og tok artium 1862 med laud preseteris. Han tok annen eksamen også med presiteris og begynte å studere teologi. På grunn av sykdom i studietiden ble han først i 1869 teologisk kandidat, han fikk laudabilis, med utmerkelse for besvarelsen av oppgaven i dogmatikk. Etter en kort tid som huslærer hos sin onkel, distriktslæreren Bakke i Lårdal, ble J. L. Qvisling i 1871 lærer ved frk. Houbens pikeskole i Drammen, og var 1872–76 annenlærer ved den Dahlske skole i Grimstad. Høsten 1874 hadde han tatt praktisk teologisk eksamen med laud og begynte da å søke seg over i gelstlig stilling. Han ble 1876 res. kap. i Sandsvær, og allerede i 1879

utnevnt til sokneprest i sin heimbygd Fyresdal, hvor han virket i hele 14 år, de siste 8 år tillike som prost i Øvre Telemarks vestfjelske prosti. Pro. Qvisling ble i 1893 res. kap. i Strømsø i Drammen og den 15. mai 1900 utnevnt til sokneprest i Gjerpen, hvor han virket til sin avskjed i 1918, siden 1901 tillike prost i Skiens prosti. Fra Gjerpen flyttet prost Qvisling til sin eiendom «Jonsberg» i Fyrisdal, hvor han bodde resten av sitt liv og nød i høy grad et vel fortjent otium. Prost Qvisling døde den 5. februar 1930, 86 år gammel og ble begravd på Gjerpens kirkegård.

Prost Qvisling var en dyktig og avholdt prest, hvis minne bevares i takknemlig erindring i de menigheter han betjente, ikke minst i heimbygdene Fyresdal.

Det er i dag i første rekke ved sin store litterære virksomhet at prost Qvisling har vunnnet seg et navn og er blitt kjent i vide kretser i vårt land. Innen sitt eget fylke er han betegnet som en av de mest skrivende menn i sin samtid, og fra hans hånd foreligger en lang rekke større og mindre bøker og et utall av oppsett, helst om dagens sporsmål, spredte omkring i aviser og tidsskrifter. Hans produksjon var så rik at man må undre seg over at han, ved siden av den krevende prestegjærning kunde få tid og anledning til å skrive så meget. Men grunnen til denne enorme arbeidsytelse må søkes i Qvislings åndelige utrustning. Han var for det første den lærde teolog, der nest den dyktige språkmann og fram for alt historikeren, hvortil så kom en sjelden evne til hurtig og lett å føre i pennen det stoff han tok opp til behandling. Dessuten var han en mester i å økonomisere med sine krefter. I begynnelsen av sitt forfatterskap var det hovedsakelig teologiske og kirkelige emner han syslet med. Han sier selv at han særlig

«følte seg hendraget til visse av kristendommens mysterier, som til det mystiske i det hele.» Og blant hans arbeider på dette område kan nevnes: «Mennesket efter dødens» 1884, «Lignelsen om den rige mand og Larus» 1887, «Om ånder eller englene» 1890, «De hellige engle» 1892, «De besatte» 1895, «Djævelens gjeringer» 1896 og «Djævelen og hans jerninger». På de siste 4 bøger arveidiet han i 18 år. Prost Qvislings forfatterskap på dette område vakte dskillig oppmerksomhet og til dels ritikk — at han i «Verdens Gang» ble betegnet som tidens største «saaanalog» var en karakteristikk han selv følte seg meget over.

Det var dog ikke på det teologiske, men på det lokalhistoriske område prost Qvisling satte seg det største og varigste litterære minne. Her utførte han etter hva fagfolk har uttalt — til dels et likefram banebrytende arbeid, idet hans optegnelser, som var resultatet av lange og omfattende arkivstudier, gir så mange og fyldige opplysninger om personer og forhold i Øvre Telemark i svunne tider, at de kan nyttes som kildemateriale av seinere forskere.

Blant hans viktigste arbeider er: «Fyrisdals prestegaards og presters historie» 1883–90 — et verk på nær 500 sider, «Prester i Øvre Telemarken fra de eldste tider til omkring 1600», Skien 1902, «Øvre Telemarks historie fra det 18. og 19. aarhundrede», «Gjerpens prestegjælds og presters historie» 1904, opptrykt igjen i bygdeboken «Gjerpen», som er den siste av Qvislings lokalhistoriske arbeider.

Boken om Gjerpen må vel sies å være Qvislings hovedverk. Den foreligger i tre bind på tilsammen ca. 500 store oktavsider og er således anlagt på bred basis. De to første bind utgjør verkets historiske del, mens tredje bind inneholder historien om storgårdene og de familier som var knyttet til dem. Det var prost Qvislings tanke også å skrive de alminnelige gårders historie m. v., men da det kom til stykket, følte han seg trett og la pennen ned.